

d. 7. september 2023

Til Planklagenævnet, Klageportalen

Klager over endelig vedtagelse af Lokalplan nr. 1163 – Udvidelse af Aarhus Havn og Kommuneplantillæg nr. 110 til Kommuneplan 2017, samt den tilhørende miljørapport

DN Aarhus og DN's sekretariat (fremover benævnt DN) klager hermed over ovenstående planer og tilhørende miljøvurdering. Klagerne er for overskuelighedens skyld skrevet ind i et samlet klagedokument. Dokumentet er indsendt til Planklagenævnet og registreret i Klageportalen som 3 forskellige klager, noteret som klage over hhv. lokalplan, kommuneplantillæg eller miljøvurdering - i overensstemmelse med reglerne.

Som det fremgår af nedenstående klage, peger DN på, at vedtagelsen af planerne og miljøvurderingen ikke opfylder kravene i Planloven, Planhabitatbekendtgørelsen og i Miljøvurderingsloven. Foreningen skal derfor bede Planklagenævnet omgøre den endelige vedtagelse af planerne.

Kort om sagen

Aarhus Havn ønsker at udvide den eksisterende erhvervshavn. Havneudvidelsen kaldes Yderhavnen og omfatter en ny ydermole og bagland. Planerne omfatter i første etape delområde 1 containerhavn på ca. 43,4 ha, i anden etape delområde 2 Flexhavn på ca. 36 ha hvor arealanvendelsen endnu ikke ligger fast, og delområde 3 Aarhus Blueline på 5,2 ha som planlægges etableret i slutningen af etape 2. I alt planlægges for 84,6 ha på søterritoriet. Anlægsarbejdet forventes at pågå i en periode på ca. 30 år.

Sagen er forløbet over en længere årrække bl.a. i 2018, og i 2019 gennemførte Aarhus kommune høring af relevante myndigheder ift. afgrænsning af miljøvurderingen. En miljøkonsekvensrapport for havneudvidelsen udarbejdet af Trafikstyrelsen var i offentlig høring i perioden 6. januar til 3. marts 2022. Siden er der udarbejdet flere supplerende undersøgelser. Forslag til lokalplan nr. 1163 for Udvidelse af Aarhus Havn og Tillæg nr.110 til Kommuneplan 2017 samt tilhørende miljøvurdering var tilsvarende fremlagt i offentlig høring fra den 6. jan 2022 til den 11. marts 2022.

Planerne og projektet er i udviklingsfasen ændret en hel del. Planerne med tilhørende miljøvurdering blev endelig vedtaget og annonceret i august 2023 med klagefrist 7. september. Gundet de omfattende ændringer af projektet skal der udarbejdes en ny VVM-redegørelse og nye udkast til VVM-tilladelser. Disse afventer fortsat, og så vidt DN har fået oplyst forventes de i høring i 2024.

Planlægning på søterritoriet

Staten har højhedsretten over søterritoriet. En kommune kan ikke foretage opfyldning eller udføre anlæg på søterritoriet uden en tilladelse fra staten.

Planklagenævnet har i praksis fastslået, at en kommune ikke med en lokalplan kan overføre et vandområde inden for en havns dækkende værker (havnebassin) til byzone, ligesom kommunen ikke har hjemmel til at planlægge for et sådant vandområde, når der ikke er tale om et byomdannelsesområde. Planloven rummer bestemmelser om vandområder i byomdannelsesområder i §§ 11 b, stk. 1, nr. 13 og 15, stk. 2, nr. 26 og 27. Det aktuelle planområde er ikke et udpeget byomdannelsesområde, hvorfor disse bestemmelser ikke finder anvendelse.

Der er desuden i planlovens § 15, stk. 2, fastsat udtømmende bestemmelser om, hvad der kan fastsættes bestemmelser om i en lokalplan (lokalplankataloget). I den sammenhæng fremgår det af Planklagenævnet orienterer nr. 7, at nævnet har taget stilling til, at disse regler kun kan fraviges, hvor der er fastsat udtrykkelige bestemmelser herom, som angiver i hvilke områder og/eller for hvilke anlæg eller anvendelser der kan lokalplanlægges.

I den sammenhæng peger DN på, at lokalplan nr. 1163 delvist er en rammelokalplan og delvist en byggeretsgivende lokalplan.

Til delområde I, containerhavnen i lokalplanområdets nordlige del er der knyttet bebyggelsesregulerende bestemmelser, som giver mulighed for at søge byggetilladelse til etablering af containerhavnen. Det fremgår dog også af lokalplanens redegørelse s. 7-8, at: *"Desuden kan det blive aktuelt med ny/supplerende planlægning indenfor den byggeretsgivende del af lokalplanen, hvis kommende projekter adskiller sig væsentligt fra det forudsatte."*

Delområde II er den ikke-byggeretsgivende del af lokalplanen, hvor nye aktiviteter og ny bebyggelse forudsætter ny planlægning, og hvor der dermed ikke udtrykkeligt er fastlagt bestemmelser om, hvilke anlæg eller anvendelser der lokalplanlægges for. Det fremgår af lokalplanens redegørelse, at det er usikkert, hvordan havnen nærmere skal anvendes, og at området derfor betegnes Flexhavn. For eksempel fremgår det af lokalplanens s. 5, at *"der er igangsat en planlægning med henblik på udarbejdelse af en ny helhedsplan for hele området ved Tangkrogen. Hensigten er at undersøge mulighederne for at sikre udviklingsmuligheder for alle primære aktører. Lystbådehavnen ønsker at udvide kapaciteten, ligesom der generelt er behov for bedre trafik- og parkeringsforhold til de rekreative funktioner. Hertil kommer at renseanlæggets kapacitet er tæt på at være opbrugt, hvorfor der også her er behov for udvidelse. Det opgraderede renseanlæg, også benævnt ReWater, kan fx være i form af en udvidelse af det eksisterende anlæg, eller som et helt nyt anlæg placeret enten på havnens nuværende areal eller inden for nærværende planområde".* Dermed fremgår det af lokalplanen, at der også åbnes for anvendelser af planområdet, som ikke er betinget af en beliggenhed på en erhvervs- havn, da for eksempel renseanlæg som sådan ikke er havnerelateret anvendelse.

Dertil kommer, at det fremgår af Planklagenævnets afgørelse af 17. december 2020 om Faxe Kommunes endelige vedtagelse af kommuneplantillæg nr. 13 og lokalplan nr. 300-46, at *"Planklagenævnet finder ikke, at det er i strid med planloven at vedtage planlægning for et landareal, som opstår efter opfyldning af arealet efter de fornødne tilladelser, herunder fra Kystdirektoratet."*

DN lægger derfor til grund, at det er en forudsætning for at planerne kan vedtages lovligt, at der er givet de fornødne tilladelser til opfyldningen. I den sammenhæng peger DN på, at VVM-redegørelsen for projektet og de tilhørende §25 tilladelser først forventes i høring i 2024, hvorfor der hverken er offentliggjort et aktuelt forslag til- eller en endelig tilladelse til opfyld af arealerne.

Sammenfatning vedr. planlægning på søterritoriet:

Samlet set peger DN derfor på, at Aarhus Kommune ikke på tidspunktet for den endelige vedtagelse af lokalplan 1163 og kommuneplantillæg nr. 110 med tilhørende miljøvurdering havde hjemmel til vedtagelsen. Det skyldes, at planerne dels ikke indeholder udtrykkelige bestemmelser som angiver i hvilke områder og/eller for hvilke anlæg eller anvendelser der kan lokalplanlægges. Og dels, at der heller ikke foreligger hverken et aktuelt forslag til eller en endelig vedtaget tilladelse til opfyld på søterritoriet.

Manglende redegørelse for ny byzone

I Planklagenævnets afgørelse 21/03782, 21/05672, 21/05498 vedrørende lokalplan og miljørapport for Marina City i Kolding fremgår det, at nævnet lægger til grund, at arealer der indrages fra søterritoriet, må betragtes som landarealer, der i planlægningsmæssig forstand er beliggende i kystnærhedszonen, og ikke i den kystnære del af byzonen.

Det nye landareal som planlægges skabt gennem opfyld i Aarhus havn, må dermed rettelig være landzone. Med lokalplan nr. 1163 for udvidelsen af Aarhus havn overføres dermed et kommende nyt landzoneareal til byzone efter opfyldning. DN peger derfor på, at arealet er omfattet af planlovens regler for byvækst.

Jf. planloven § 11 a, stk. 1, nr. 1 skal kommuneplanen indeholde retningslinjer for udlægning af arealer til byzone. Redegørelsen for behovet for inddragelse af nye arealer til byvækst skal ske i overensstemmelse med den metode, som fremgår af bilag 1 til bekendtgørelsen om planlægning af byvækst. Opgørelsen skal skelne mellem boliger og erhverv. Behovsopgørelsen skal offentliggøres som en del af kommuneplanen. Reglerne i § 11 a, stk. 7, betyder, at en kommune kan udlægge nye arealer, hvis der kan redegøres for, at rummeligheden i den gældende kommuneplan ikke er tilstrækkelig til den forventede fysiske udvikling i de kommende 12 år. En forøgelse af de samlede arealer til byvækst i kommunen forudsætter således en redegørelse efter planlovens § 11 a, stk. 7. Der ses ikke en sådan redegørelse i hverken lokalplan eller kommuneplantillæg.

Sammenfatning vedr. redegørelse for ny byzone:

DN peger på, at der er tale om en retlig mangel i kommuneplantillæg og lokalplan, at kommunen ikke i planerne har redegjort for behovet for inddragelse af nye arealer til byzone i overensstemmelse med planloven. Dette skal ses i sammenhæng med det betydelige areal der ønskes opfyldt på søterritoriet (ca. 85 ha), anlægsarbejdernes potentielt væsentlige negative miljøpåvirkning (se klagens afsnit om miljøvurdering), og ikke mindst anlægsperiodens varighed på op mod 30 år.

Manglende vurdering vedr. Natura 2000 og bilag IV arter

Forhold vedr. Natura 2000 og bilag IV arter er behandlet kort i lokalplanens og kommuneplantillæggets redegørelser.

Her fremgår det bl.a. af lokalplanens redegørelse, at: *"havneudvidelse vil ikke direkte berøre de nærmeste Natura 2000-områder, men det ikke kan udelukkes at afledte effekter kan påvirke disse områder som følge af havneudvidelsens anlægs- og driftsfase".*

Og det fremgår af kommuneplantillæggets redegørelse at: *"Aarhus Kommune vurderer, om den ændrede anvendelse som følge af kommuneplantillæggets realisering vil kunne gøre skade på Natura 2000, Habitat- og Fuglebeskyttelsesområder. Kommuneplantillæggets rammer ligger ca. 3300 meter fra det nærmeste Natura2000-område. En eventuel påvirkning vil derfor være en afledt påvirkning som følge af en ændret anvendelse. Kommuneplanrammen gør det muligt at udvide havnens nuværende aktiviteter, og en afledt konsekvens af dette, vil betyde øget skibsfart og dermed øget undervandsstøj. Marsvin er opført på udpegningsgrundlaget for både Natura 2000-område nr. 51 og Natura 2000-område nr. 194, og er desuden listet på habitat-bekendtgørelsens bilag IV. Undervandsstøj kan forårsage flugtdadfærd hos marsvin. Det er imidlertid vurderet, at effekten af undervandsstøj fra den øgede skibstrafik efter etableringen af det nye havnebassin vil være ubetydelig, da undervandsstøj fra skibstrafik ikke synes at påvirke forekomsten væsentligt. Vurderingen kommer af erfaringer fra andre meget trafikerede farvande, hvor marsvinsbestanden ikke påvirkes."*

Det fremgår dermed, at Aarhus kommune tolker reglerne således, at der i lokalplan og kommuneplantillæg alene skal redegøres for, om planerne kan gøre skade på Natura 2000, Habitat- og Fuglebeskyttelsesområder samt bilag IV-arter i driftsfasen (underforstået ikke som en del af planens realisering gennem anlægsfasen). Argumentation fremgår tilsvarende ifm. afgrænsningen af miljørapporten. Aarhus kommune henviser til, at Trafikstyrelsen senere (forventeligt i 2024) vil sende et forslag til VVM-redegørelse med tilhørende udkast til §25 tilladelse i høring, som vil redegøre for påvirkningen af Natura 2000 områder og bilag IV arter i forbindelse med havnens anlægsfase. Samtidigt vil kommunens andel af VVM-redegørelsen og tilhørende §25 tilladelse blive sendt i høring.

Da kommunen ikke vurderer, at der vil være påvirkning af Natura 2000, Habitat- og Fuglebeskyttelsesområder samt bilag IV-arter i driftsfasen, er forhold omkring deres påvirkning ikke behandlet yderligere i planforslagene eller i miljøvurderingen (se afsnit i klagen vedrørende miljøvurdering).

DN peger på, at Habitatdirektivet er implementeret i dansk ret i flere regelsæt, bl.a. planhabitatbekendtgørelsen. Planklagenævnet har flere gange slået fast, at der i redegørelsen til planforslag efter planloven, som i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, skal indgå en vurdering af forslagets virkninger på området under hensyn til områdets bevaringsmålsætninger, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 1. Viser vurderingen, at det ikke kan udelukkes, at projektet kan skade det internationale naturbeskyttelsesområdes integritet, kan planen ikke vedtages, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 2.

Nævnet har også slået fast, at det dermed forudsættes i bestemmelserne, at der først skal foretages en vurdering af, om planen kan påvirke et habitatområde væsentligt (væsentlighedsvurdering). Hvis dette er tilfældet, skal der foretages en vurdering af virkningen på området (konsekvensvurdering), og denne vurdering skal indgå i planens redegørelse. Nævnet har også afgjort, at det følger af miljøvurderingslovens bilag 4, jf. § 12, at der i en miljørapport skal indgå oplysninger om ethvert eksisterende miljøproblem, som er relevant for planen, herunder navnlig problemer på områder af særlig betydning for miljøet som f.eks. Natura 2000-områder (se også nedenstående klage vedrørende miljøvurderingen).

EU-domstolen har desuden fastslået, at der gælder et forsigtighedsprincip i forhold til væsentligheds- og konsekvensvurderinger i henhold til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. EU-domstolen fortolker således habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, sådan, at myndigheden skal foretage en vurdering af, om det kan udelukkes, at projektet eller planen i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke opnåelse af gunstig bevaringsstatus for det udpegede område væsentligt, herunder om bevaringsstatus for de arter og/eller naturtyper, som området er udpeget for at beskytte (udpegningsgrundlaget), vil blive påvirket væsentligt. Hvis en sådan påvirkning på baggrund af objektive kriterier ikke kan udelukkes, skal der, såfremt projektet eller planen ønskes fremmet, gennemføres en nærmere vurdering (konsekvensvurdering). Denne vurdering skal omfatte alle aspekter af projektet/planen, som kan påvirke den omhandlede lokalitet, og vurderingen skal udføres på baggrund af den bedste videnskabelige viden på området. Der kan herefter kun gives tilladelse til en plan, såfremt det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at planen ikke har skadelige virkninger på den omhandlede lokalitets integritet.

At forsigtighedsprincippet også er centralt i konsekvensvurderingen fremgår ligeledes af Miljøstyrelsens vejledning til habitatbekendtgørelsen.

DN peger på, at lokalplan og kommuneplantillæg ikke kan henskyde vurderingerne af påvirkningen på Natura 2000 områder (eller bilag IV-arter) til en senere miljøkonsekvensvurdering. Det fremgår af reglerne, at planer ikke må vedtages, med mindre det ud fra et videnskabeligt synspunkt uden rimelig tvivl kan fastslås, at planerne ikke har skadelige virkninger på den omhandlede lokalitets integritet. Eftersom disse vurderinger ikke fremgår af lokalplan og kommuneplantillæg, kan disse ikke rettelig vedtages.

Planklagenævnet har taget stilling til krav om tilvejebringelse af oplysninger om bilag IV arter ifm. planers endelige vedtagelse i nævnets afgørelse 22/01333 og 21/11945 om lokalplan og kommuneplantillæg for udvidelse af Esbjerg Havn, med tilhørende miljørapport. Heraf fremgår:

"Spørgsmålet om, i hvilket omfang der skal foretages en nærmere undersøgelse af, om et område er et naturligt udbredelsesområde for en beskyttet art efter habitatdirektivets bilag IV, er ikke reguleret.....En eventuel undersøgelsespligt og det potentielle omfang af denne, afhænger således af lovgivningen om bilag IV-arter og de ulovbestemte forvaltningsretlige principper, herunder officialprincippet (undersøgelsesprincippet), som kommunen skal påse overholdt. Kravene til forvaltningens sagsoplysning angår tilvejebringelsen af et fyldestgørende grundlag for afgørelsen. Kravene til oplysning af faktum kan ikke præci-

seres generelt og er i vid udstrækning af skønsmæssig karakter. I sager om vurdering af bilag IV-arter kan der foretages en indledende vurdering (en slags "screening") af, om de konkrete aktiviteter, en plan giver mulighed for, vil kunne beskadige eller ødelægge yngle- og rasteområder. Dette kan ske ud fra en faglig viden om arternes overordnede fordeling, levevis og levesteder. I de situationer, hvor den indledende vurdering viser, at bilag IV-arter kan påvirkes, skal kommunen belyse sagen nærmere for at vurdere, om yngle- og rasteområder bliver beskadiget eller ødelagt eller forskellige livsstadier af bilag IV-planter bliver ødelagt."

DN lægger derfor til grund, at Aarhus Kommune som minimum i et rimeligt omfang skulle have belyst den forventede påvirkning af marine bilag IV-arter, herunder også den påvirkning som forventes at finde sted i anlægsfasen, og på den baggrund vurdere om planerne vil kunne beskadige eller ødelægge yngle- og rasteområder.

Sammenfatning vedr. Natura 2000 og bilag IV-arter:

DN peger på, at Aarhus Kommunes mangelfulde redegørelse for påvirkningen af Natura 2000 områder og bilag IV arter er i strid med planhabitatbekendtgørelsen m.v. Det gør, at den endelige vedtagelse af planerne lider af en væsentlig retlig mangel.

Mangelfuld miljøvurdering

Aarhus Kommune har i december 2019 – januar 2020 gennemført en høring af miljøvurderingens afgrænsning og indhold hos berørte myndigheder (jf. Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM), § 32). Projektet er dog væsentligt ændret siden, ligesom der er kommet ny viden på en række aktuelle områder af betydning for planerne.

Jf. miljøvurderingsloven skal der i en miljørapport bl.a. gives oplysninger om miljøforholdene i områder, der kan blive væsentligt berørt og ethvert eksisterende miljøproblem, som er relevant for planen, herunder navnlig problemer på områder af særlig betydning for miljøet. I rapporten skal der endvidere oplyses om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder spørgsmål som den biologiske mangfoldighed, fauna, flora og vand. Der skal desuden gives oplysninger om de miljøbeskyttelsesmål, der er fastlagt på internationalt plan, fællesskabsplan eller medlemsstatsplan og som er relevante for planen, og hvordan der under udarbejdelsen af den er taget hensyn til disse mål og andre miljøhensyn.

Manglende vurdering af flere væsentlige miljøforhold:

Det fremgår af miljørapportens afsnit 3.2. Emner til miljøvurdering, at Aarhus Kommune har vurderet, at lokalplan nr. 1163 samt kommuneplantillæg nr. 110 kan medføre væsentlige påvirkninger af miljøet, fordi lokalplanen fastlægger bestemmelser for anvendelse og bebyggelse på nye havneområder med havnerelateret produktionserhverv. Men kommunen skriver også, at de miljøkonsekvenser som måtte optræde som følge af landvindingen på "den biologiske mangfoldighed", "vandarealer, jordarealer, jordbund", "Vand" og "Ressourcer" ikke behandles i rapporten. Eksempelvis dækker de nævnte emner spørgsmål om hvordan havneudvidelsen ændrer strømnings- og bølgeforhold, eller hvordan uddybningen påvirker anlæg og opfyldning af arealer (herunder midlertidigt og permanent tab af habitater, støj (over og under vandet) samt sedimentspredning og -spild til omgivelserne) den marine natur. DN peger på, at det også betyder, at forhold vedrørende marine Natura2000 områder og marine bilag IV-arter ikke er belyst i miljøvurderingen.

Miljørapporten til den vedtagne lokalplan og kommuneplantillæg forholder sig alene til enkelte af de forhold, som miljøvurderingsloven kræver, herunder befolkningen/menneskers sundhed samt landskabelige forhold. Det sker med den begrundelse, at det er hvad kommunen finder relevant i en drift-situation, og at de øvrige forhold, som skal belyses efter miljøvurderingsloven, henhører under anlægsfasen. Og derudover henvises til, at Trafikstyrelsen skal belyse disse forhold yderligere med en miljøkonsekvensrapport, som dog endnu ikke har været i høring eller er offentliggjort. Udgangspunktet er således, at hele opfyldningen af det nødvendige søterritorie for at realisere havnens udbygning og de tilknyttede aktiviteter - såsom opgravning af sediment og klappning af dette på ukendt lokalitet i havområdet, tilfyldning af jordtip og rå-

stoffer indvundet på ukendt lokalitet i havområdet samt de nødvendige støjende aktiviteter som nedramning eller vibrering af spunse til de nye havneområder – vil blive miljø- og habitat-konsekvensvurderet når Trafikstyrelsen giver sin nødvendige tilladelse til projektet, ligesom anlægsaktiviteterne er overstået når lokalplanen skal realiseres.

DN er imidlertid af den opfattelse, at lokalplan og kommuneplantillæg først kan vedtages når det grundlæggende planarbejde og tilhørende vurderinger i form af en retvisende miljø- og habitat-vurdering af planerne er tilvejebragt.

DN peger desuden på, at med en anlægshorisont på 30 år og en opdeling af planområdet i flere faser, og når kun dele af planen giver byggeret, må det antages, at dele af planområdet overgår fra anlæg til drift, samtidigt med at andre dele af området endnu er under anlæg eller anlæg endnu ikke er påbegyndt.

Desuden betyder væsentlige ændringer af projektet som er besluttet efter afgrænsningen af miljøvurderingens emner, efter udarbejdelse af miljøvurderingen og efter høringen af lokalplan og kommuneplantillæg, at en større del af opfyldet i den kommende yderhavn skal ske gennem jordtip, som vil medføre et langt større antal jordtransporter med potentielle trafikale og miljømæssige gener til følge. Det er forhold som ligger inden for kommunens myndighedskompetence, og som reelt kan medføre væsentlige miljøpåvirkninger, og som derfor potentielt burde være behandlet i miljøvurderingen inden endelig vedtagelse af planerne.

I Planklagenævnets afgørelse i sagerne 21/03782, 21/05672 og 21/05498 (lokalplan, kommuneplantillæg og tilhørende miljøvurdering for Marina City – udvidelsen af Kolding havn) fremgår det, at miljøvurderingen efter Planklagenævnets opfattelse også omfatter redegørelse for den sandsynlige miljøpåvirkninger fra dumpning af havbundsmateriale, hvis realiseringen af en lokalplan indebærer, at der skal dumpes havbundsmateriale på søterritoriet, såfremt dumpningen kan medføre væsentlige indvirkninger på miljøet. DN antager, dette også gør sig gældende for nærværende lokalplan, og desuden også når der tilsvarende er tale om kommuneplantillæg for søterritoriet.

Det medfører dog ikke nødvendigvis krav om, at alle detaljer i forhold til dumpningen skal afklares, før der kan foretages en miljøvurdering og vedtages en plan. Men det fremgår dog tydelig i udkast til Vejledning om miljøvurdering af planer og programmer, at: *En plan er i mange tilfælde grundlaget for meddelelse af tilladelse til konkrete projekter. Planlægningen rummer oftest kun rammer for en fremtidig tilstand i det planlagte område. Miljøvurderingen af en sådan plan skal som udgangspunkt både inddrage miljøpåvirkningerne som bliver en følge af planens endelige realisering/den fulde udnyttelse af de planmæssige rammer, men også evt. væsentlige påvirkninger i en anlægs-/etableringsfase skal inddrages i vurderingen.* (Kilde: s. 47-48 <https://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/b970ad50-d270-4eff-85e2-1985212d3251/Udkast%20til%20vejledning%20om%20miljø%20vurdering%20af%20planer%20og%20programmer.pdf>)

Dertil kommer, at den miljø- og habitatkonsekvensvurdering der pt foreligger (UDVIDELSE AF AARHUS HAVN – YDERHAVNEN dateret oktober 2021) desuden er knyttet til et projekt som siden er væsentligt ændret på en række punkter. Og det er uklart, hvad disse tilpasninger sammen med nyere udviklinger (eksempelvis at undgå klapning ved indbygning af opgravet sediment direkte i de planlagte anlæg, qua Lynetteholm) har af betydning for de miljømæssige vurderinger af planernes anlæg og drift. Der er potentielt tale om ganske væsentlige miljøkonsekvenser, som ikke er beskrevet.

Kommunen henviser i stedet til, at disse emner behandles i miljøkonsekvensrapporten. Miljøkonsekvensrapporten er imidlertid ikke endeligt udarbejdet endnu, og forventes først i høring i det nye år.

Specifikt skal DN pege på følgende væsentlige uklarheder/videnshuller i relation til potentielle miljøkonsekvenser gennem anlæg og drift af den nu tilpassede lokalplan og kommuneplantillæg:

Betydeligt ændret klappingsbehov:

Tabel 24-1 til tabel 24-7 side 576-77 i Miljøkonsekvensrapporten fra oktober 2021 viser de da forventede mængder til indbygning og klapping og råstofindvinding. Siden er en uddybning af sejlrenden ind til havnen udtaget, uddybning af havnebassin reduceret, selve opfyldningsareallet reduceret og hermed er de forventede mængder klappmateriale reduceret betydeligt fra de oprindelige nær 6 mio. m³, men ikke kendt for offentligheden.

Samtidigt har erfaringerne fra et andet megaanlægsprojekt på søterritoriet – Lynetteholm ved Københavns Havn – vist, at man reelt helt kan undgå at klappe opgravet sediment og i stedet indbygge det fuldt ud i de fremtidige havnearealer. Det var ikke kendt, da udvidelsen af Aarhus havn blev foreslået. Og planerne og deres miljøvurdering bygger på et fremlagt koncept med store klappingsbehov som er en forældet teknologi/praksis, der siden har ændret sig med store gevinster for havmiljøet til følge. Planerne for den meget store udvidelse af Aarhus havn, som sætter rammerne for 30 års anlægsarbejder, bør naturligvis inddrage denne ny viden i det tilpassede projekt.

Klapplads udgået:

Klappladsen ved Fløjstrup som indgik i det oprindeligt projekt, er sidenhen opgivet, uden at konsekvenserne heraf er kendt eller vurderet. Det kan betyde, at der ledes efter en helt ny klaplokalitet. Inddragelse af erfaringerne fra Lynetteholmprojektet ved Københavns Havn kan betyde, at der slet ikke bliver brug for klapping. Det kan desværre også betyde et stærkt øget fokus på Hjelm Dyb som klapplads, hvilket DN finder er en ualmindelig dårlig ide, som anført i foreningens høringsvar fra 2022:

”Hjelm Dyb beskrives som en udmærket, strømfyldt blødbundsbiotop med en repræsentativ artsdiversitet. Siden der typisk i store dele af året eksisterer et salt-springlag i 13-14 meters dybde i Hjelm Dyb, hvorunder findes generelt salt, iltrigt vand fra Nordsøen/Skagerrak, optræder der stort set aldrig iltsvind i Hjelm Dyb. Området er derfor at betragte som et sandsynligt refugie for mobilt dyreliv under hyppige, kystnære iltsvindsperioder, og som udgangsbiotop for re-kolonisering efter iltsvind. Skønt der hersker en vis usikkerhed om betydningen af Hjelm Dyb som fiskegydning- og opvækstområde, er der næppe nogen tvivl om at fisk i vidt omfang søger derned i det varmere vand om vinteren.”

”DN erklærer sig på baggrund af ovenstående grundlæggende uenig i vurderingen af de moderate till ubetydelige konsekvenser af klapping ved Hjelm Dyb og finder lokaliteten decideret uegnet som klappingslokalitet overhovedet, herunder til såvel hele som til delmængder af overskudsmateriale fra en evt. udvidelse af Aarhus havn.”

Betydeligt ændret råstofbehov:

Reduktionerne i anlægstørrelse af de nye havneområder, øget indbygning af sediment der ellers påtænkes klappet, samt øget tilførsel af jord /byggeaffald, har ændret behovet for sømaterialer betragteligt, men behovet er stadig ikke kendt for offentligheden. Indvindingsområdet var udpeget til at være Moselgrund NV for Samsø, men det er uklart om det fortsat er tilfældet. Evt. fortsat fokus på Moselgrund som indvindingsområde finder DN imidlertid stærkt problematisk jf. tidligere høringsvar:

”Sandbanken ved Moselgrund beskrives i Miljøundersøgelsesrapporten (Rambøll 2021) i sin helhed som varieret og produktiv med en del spredte sten og hårdere bundtyper i kanterne med fine algebevoksninger og gode generelle livsbetingelser forårsaget af et godt vandskifte. Banken er således formodentlig ganske produktiv og som følge deraf af betydelig værdi som fødesøgningslokalitet for den tilbageværende fiskefauna i området. I øvrigt er det værd at bemærke, at Moselgrund ligger på havdybder mellem 8 og 20 meter. Det indebærer efter DN's vurdering en risiko for, at den massive råstofindvinding vil sænke havbunden så meget, at området bringes ned under springlaget (som kan være et (sommer-)

temperatur-springlag og/eller et salt-springlag, som er mere vedvarende, men ofte brydes af hårdt vejr i vintermånederne). Det vil medføre en placering af havbunden i et nyt økologisk regime med mere salt, ofte mindre ilt og også mindre lys. Det vil potentielt indebære væsentlige forringelser af eksisterende biotoper og skabe markant forandrede livsbetingelser for plante- og dyreliv. Denne problematik overser rapporten, eller undlader i hvert fald at beskrive.”

Betydeligt ændret sammensætning af opfyldsmateriale:

Anlæg af yderhavnen er væsentligt ændret siden miljøvurderingen blev udarbejdet. Aarhus Kommune regner nu med, at langt større dele af opfyldningen vil ske med materiale fra land frem for sømaterialer. De store øgede mængder jordtip skal rumme uforurenede jord, lettere forurenede jord og byggeaffald. Forholdet er dog ubeskrivet i miljøvurderingen. Det fremgår for eksempel ikke, hvordan man påtænker at undgå udsivning af forurenende stoffer fra opfyldningen til havmiljøet under disse ændrede anlægsbetingelser. Ligesom det ikke beskrives, i hvilket omfang transportbehovet stiger, og hvad det kan medføre af øgede støj, og støvgener samt øvrige trafikale gener for de områder hvor jordtransporterne skal passere igennem. Det kan udgøre væsentlige miljøpåvirkninger, som dermed skal indgå i en miljøvurdering af planerne.

Marsvin:

Marsvin er omfattet af habitatbestemmelser, både som konkret del af udpegningsgrundlaget for flere af de nærliggende N2000 områder og generelt som Bilag IV beskyttet art. Det peger på, at man skal sikre projektet mod skadelige konsekvenser for området's marsvinebestand i anlægsperioden (se også ovenstående afsnit *Manglende vurdering vedr. Natura 2000 og bilag IV arter*). Af miljøkonsekvensvurderingen fra oktober 2021 fremgår, at støj forventes at udgøre den væsentligste miljøbelastning i forhold til marsvin.

I Miljøstyrelsens høringssvar til rapporten fremgår, at eftersom der er et betydeligt antal marsvine-hunner i sommerperioden i Århus Bugt, så anser styrelsen, at man helst skal sikre sig mod undervandsstøj i perioden oktober-april. Undervandsstøjen i anlægsfasen stammer primært fra nedramning eller vibrering af spuns med nedramning som den suverænt mest støjende spunsningsmetode. Yderligere betyder anvendelse af soft-start på spunsningsaktiviteter, at man kan skræmme marsvin væk ved at starte processen med en svag støjbelastning i starten og derefter langsomt stigende, så marsvinene kan trække væk, før de maksimale støjbelastninger forekommer.

DN konstaterer således, at der er gode muligheder for at minimere støjpåvirkningerne for marsvin i anlægsfasen, men at ingen af de nævnte tiltag faktisk er hverken beskrevet eller forudsat. DN anser den manglende beskrivelse og sikkerhed for maksimalt hensyn til marsvin som en væsentlig mangel i miljøvurderingen og planernes redegørelser.

Ikke alle væsentligt betydende effekter af øgede skibstrafik er vurderet:

Der forventes en øget skibstrafik som følge af havneudvidelsen – konkret nær en 4-dobling frem til 2050. Miljøvurderingen behandler slet ikke disse forhold.

I den forældede miljøkonsekvensvurdering ses på undervandsstøj og luftformig kvælstofbelastning som de to eneste miljøpåvirkninger i såvel anlægs- som drifts-fasen.

Den stærkt forøgede godsmængde som havneudvidelsen medfører sejles imidlertid på skibe, som i vid udstrækning vil kunne anvende tunge svovlholdige brændsler. Det er tilladt og udbredt i dag, idet man må anvende svovlholdige brændsler, hvis man anvender skrubbere til at frarens svovl fra røggassen. Langt de fleste skibe anvender imidlertid de billige åbne skrubbere. De giver populært sagt røggasserne et brusebad, som fanger svovlen, primært som svovlsyre, og derefter udledes det sure skrubbervand direkte i havvandet. Danmark har i modsætning til en række andre lande ikke forbud mod udledning af skrubbervand i danske farvande eller havneanløb af skibe med åbne skrubbere. Derfor må det forventes, at hovedparten af godstransporten foregår på skibe med åbne skrubbere. Det medfører en havmiljømæssig belastning - ikke bare svovlsyre, men også med en lang række miljøfarlige stoffer, som også fanges i skrubberne. Røggasvandet indeholder således kræftfremkaldende tjærestoffer og gif-

tige tungmetaller, der akkumuleres i sedimenter og fødekæder, så der kan opstå langtidsskader på naturen; ligesom stofferne via fisk og skaldyr kan havne på middagsbordet hos danskerne. Samtidig giver skrubberne en ringe fjernelse af helbreds- og klimaskadelige sodpartikler.

Disse udledninger har klart potentialet til at påvirke befolkningen og menneskers sundhed som brugere af bugten. DN anser derfor fravær af vurdering på dette område som en alvorlig mangel i såvel miljørapporten til lokalplan og kommuneplantillæg, som i den nu forældede miljøkonsekvensrapport fra oktober 2021.

Kumulative effekter ikke beskrevet:

Jf. §12, stk. 1 i *Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM)* gælder det, at *"Når myndigheden skal gennemføre en miljøvurdering i henhold til § 8, stk. 1, skal myndigheden udarbejde en miljørapport, der på grundlag af de oplysninger, der er nævnt i bilag 4, vurderer den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet af planens eller programmets gennemførelse og rimelige alternativer under hensyn til planens eller programmets mål og geografiske anvendelsesområde."* Jf. bilag 4 punkt f) skal en miljøvurdering af en plan oplyse om *"den sandsynlige væsentlige indvirkning²⁰ på miljøet, herunder på spørgsmål som den biologiske mangfoldighed, befolkningen, menneskers sundhed, fauna, flora, jordbund, vand, luft, klimatiske faktorer, materielle goder, kulturarv, herunder kirker og deres omgivelser, samt arkitektonisk og arkæologisk arv, landskab og det indbyrdes forhold mellem ovenstående faktorer"*. I fodnoten specificeres det, at *"Denne indvirkning bør omfatte sekundære, kumulative, synergistiske, kort-, mellem- og langsigtede, vedvarende og midlertidige, positive og negative virkninger"*.

DN peger på, at miljørapporten ved ikke at beskrive en række væsentlige miljøpåvirkninger – som redegjort ovenfor, heller ikke beskriver disses *sekundære, kumulative, synergistiske, kort-, mellem- og langsigtede, vedvarende og midlertidige, positive og negative virkninger*. Dermed er miljørapporten også på dette punkt i strid med miljøvurderingslovens krav.

Miljøvurdering af kommuneplantillæg:

Det fremgår af miljøvurderingen, at: *"Aarhus Kommune har vurderet, at Lokalplan nr. 1163 samt Tillæg nr. 110 til Kommuneplan 2017 kan medføre væsentlige påvirkninger af miljøet, og derfor skal der gennemføres en miljøvurdering af lokalplanen."* Det er derfor uklart, om Aarhus kommune dermed ikke mener, kommuneplantillægget skal miljøvurderes, selv om kommunen skriver, at tillægget kan medføre væsentlige påvirkninger af miljøet.

Det samme fremgår indirekte af titlen på det annoncerede plandokument på kommunens hjemmeside *"Lokalplan nr. 1163 – Udvidelse af Aarhus Havn og Kommuneplantillæg nr. 110 til Kommuneplan 2017. Miljørapport til lokalplanen er vedlagt"*.

Jf. miljøvurderingsloven skal en sammenfattende redegørelse fremgå af endeligt vedtagne planer som er miljøvurderede. I kommuneplantillægget fremgår da også overskriften *"SAMMENFATTENDE REDEGØRELSE"*. Herunder gentages imidlertid teksten fra lokalplanen: *"Aarhus Kommune har vurderet, at Lokalplan nr. 1163 samt Tillæg nr. 110 til Kommuneplan 2017 kan medføre væsentlige påvirkninger af miljøet, og derfor skal der gennemføres en miljøvurdering af lokalplanen"*. Og selv om der nedenfor står, at *"Den sammenfattende redegørelse kan læses her"*, er der ikke indsat nogen tekst. Der er således ingen sammenfattende redegørelse i kommuneplantillægget, som ellers fremgår som et krav i Miljøvurderingsloven.

Sammenfatning vedr. miljøvurdering:

Samlet set peger DN på, at miljøvurderingen er kritisk mangelfuld. Dels behandler rapporten kun 2 emner (*Landskab og visuel påvirkning* samt *Befolkningen og menneskers sundhed*), mens en række væsentlige miljøpåvirkninger knyttet til det marine miljø og/eller anlægsfasen ikke er behandlet. Det omfatter både emner som var kendte på tidspunktet for afgrænsningen af miljøvurderingen, og emner som siden hen har vist sig væsentlige i forbindelse med større ændringer af planernes udformning og anlæg. Af de 2 emner der rent faktisk er beskrevet i

miljørapporten, er behandlingen af *Befolkning og mennesker sundhed* mangelfuld, da potentielt negative miljøpåvirkninger som konsekvens af øget skibstrafik ikke er beskrevet. Derudover er det uklart om kommuneplantillægget er miljøvurderet.

Konklusion

DN mener i det ovenstående at have påvist en række væsentlige retlige mangler i forbindelse med den endelige vedtagelse af lokalplan nr. 1163 og kommuneplantillæg nr. 110 til Aarhus Kommuneplan med tilhørende miljøvurdering. DN skal på den baggrund bede Planklagenævnet erklære lokalplan, kommuneplantillæg og miljøvurdering for ugyldige.

Med venlig hilsen

Sebastian Jonshøj
Formand
DN Aarhus

Nina Larsen Saarnak
Teamleder for lokale sager og tværgående projekter
DN sekretariatet